

๑.๑ ความเป็นมาและสภาพปัญหา

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์คุ้นเคยและใกล้ชิดกับไทยมากที่สุดประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะทางด้านเชื้อสายเผ่าพันธุ์ ชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและชาวลาว เป็นเครือญาติที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน จนมีคำพูดติดปากว่า บ้านพี่เมืองน้อง เพราะไทยและลาวมีวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อร่วมกันมาก ในด้านภาษามีแต่ภาษาไทยและภาษาลาวเท่านั้น ที่ใช้สื่อสารกันได้โดยไม่ต้องใช้ล่ามแปล^๑ แต่ในความใกล้ชิดกันนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสปป.ลาว กลับเต็มไปด้วยความขัดแย้งกันหลายครั้ง จากเหตุสุดวิสัยทางประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีที่ลาวตกเป็นประเทศราชของไทย ผ่านมาสู่ยุคที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสซึ่งแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับไทยเลย นอกจากนี้ข้อขัดข้องในเรื่องเส้นเขตแดนที่ไม่ชัดเจนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ยังเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งที่รุนแรงทางด้านพรมแดนไทย-ลาวในช่วงทศวรรษที่ ๒๕๒๐ ด้วย รวมทั้งตลอดยุคสงครามเย็น ที่ไทยและสปป.ลาวได้กลายเป็นศัตรูทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองกันอย่างเปิดเผย ทั้งๆ ที่ประชาชนของทั้งสองประเทศยังคงมีความผูกพันต่อกันอยู่เสมอมา

ความสัมพันธ์ไทย-ลาวได้ตกอยู่ในสภาวะตึงเครียดอย่างยาวนานในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๘ - ๒๕๓๐ (ค.ศ.๑๙๗๕-๑๙๘๗) ที่ต่างฝ่ายต่างดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวต่อกัน ขาดการประนีประนอม โดยเฉพาะในเรื่องเส้นเขตแดน ทำให้เกิดการปะทะกันที่สำคัญ ๒ ครั้ง^๒ ครั้งแรกเป็นเหตุการณ์ ๓ หมู่บ้าน ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ และอีกครั้งหนึ่งคือการสู้รบที่บ้านร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก เมื่อพ.ศ.๒๕๓๐ นับได้ว่าเป็นจุดที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและลาวตกต่ำถึงขีดสุด อย่างไรก็ตาม หลังจากทั้งสอง

^๑ เขียน ชีระวิทย์ กนกพรรณ อยู่ชา และ พรรณสิริ พรหมพันธุ์. สายใยไทย-ลาว. (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๓๘) หน้า ๑.

^๒ กรณีความขัดแย้งทางด้านพรมแดนไทยและลาว สามารถศึกษาในรายละเอียดได้จาก พันเอก ชินวัฒน์ แม้นเดช. ความสัมพันธ์ ไทย-ลาว ศึกษาพัฒนาการของลาว จากปีค.ศ.๑๙๗๕-๒๐๐๑. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๔.

ฝ่ายตกลงหยุดยิงกันในปีถัดมา สถานการณ์ความขัดแย้งก็ผ่อนคลายลงมาก แต่ยังคงมีความหวาดระแวงต่อกันในหมู่ผู้นำอยู่

ต่อมาในปีพ.ศ.๒๕๓๓ เหตุการณ์ที่พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ไทย-ลาวก็เกิดขึ้นเมื่อ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวอย่างเป็นทางการ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของรัฐบาลสปป.ลาว ซึ่งพระองค์ทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงพระองค์แรกที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว นับแต่นั้นสถานการณ์ระหว่างไทยและสปป.ลาวก็ได้คลี่คลายไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการที่ค่ายคอมมิวนิสต์ล่มสลาย ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ยังส่งผลผลักดันให้คนไทยกลุ่มต่างๆ มีโอกาสเข้าไปสัมพันธ์กับสปป.ลาวมากขึ้นด้วย

แม้ว่าในช่วงต้นทศวรรษที่ ๒๕๓๐ การเมืองภายในประเทศไทยจะไร้เสถียรภาพ ด้วยเหตุที่มีทั้งการทำรัฐประหาร และรัฐบาลผสมจากหลายพรรคที่มีอายุสั้นเพียง ๑ – ๒ ปีเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ไทย-ลาวยังดำเนินรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งในปีพ.ศ.๒๕๓๕ ฯพณฯ นายโกสอน พมวิหาน ประธานประเทศสปป.ลาว ได้เดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวแทนพระองค์ในปีเดียวกันนี้

จากนั้น ความขัดแย้งจนถึงขั้นต้องปะทะกันด้วยกำลังอย่างรุนแรงในกรณีบ้านร่มเกล้า กลับได้พัฒนาจนกลายเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรจนถึงจุดสูงสุด ในปีพ.ศ.๒๕๓๗ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว และเสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวอย่างเป็นทางการ ซึ่งครั้งนี้เป็นการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ครั้งล่าสุดหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศแคนาดา เมื่อพ.ศ.๒๕๑๐ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนถึงปีพ.ศ.๒๕๔๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวอย่างต่อเนื่อง ถึง ๑๒ ครั้ง และทรงนิพนธ์พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องของสปป.ลาวไว้ถึง ๖ เล่มด้วยกัน ได้แก่ เบื้องต้น เบื้องหมด (พ.ศ.๒๕๓๓) ม่วนซื่นเมืองลาว (พ.ศ.๒๕๓๗) เปิดสะพานมิตรภาพไทย – ลาว (พ.ศ.๒๕๓๗) ลาวใกล้บ้าน (พ.ศ.๒๕๓๘) ลาวคอนได้ (พ.ศ.๒๕๓๙) และลาวเหนือเมื่อปลายหนาว (พ.ศ.๒๕๔๐)

สิ่งที่กล่าวมานี้ สะท้อนให้เห็นถึงการที่สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงให้ความสำคัญต่อการสร้างสรรคความสัมพันธกับสปป.ลาวเป็นอันมาก ยิ่งกว่านั้น การเสด็จพระราชดำเนินแต่ละครั้ง ยังมีความน่าสนใจอยู่มาก ตรงที่พระราชกรณียกิจของพระองค์ ไม่ได้จำกัดอยู่ที่เฉพาะเพียงการที่ทรงพบปะกับผู้นำของสปป.ลาวเท่านั้น แต่ได้มีการพระราชทานความช่วยเหลือหลายสิ่งหลายอย่าง ให้แก่สถานที่ต่างๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินไปเยือน รวมไปถึงการทรงเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามวิถาวารามของสปป.ลาวอยู่เสมอๆ ด้วย และทั้งนี้ จะมีประชาชนลาวเฝ้ารับเสด็จอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งความสัมพันธ์ในระดับผู้นำรัฐต่อรัฐที่พบเห็น

ทั่วไป มักจะไม่แผ่ขยายลงไปถึงการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนทั่วไป หรือระดับชาวบ้าน เช่นนี้ นอกจากนี้ อีกส่วนหนึ่งจะเห็นได้ว่า จากผลการวิจัยของศาสตราจารย์เจียน ชีระวิทย์ และคณะ ปรากฏว่า คนลาวมองไทยว่าสถาบันพระมหากษัตริย์และนักวิชาการไทย เป็นมิตรที่ดีอันดับแรกของลาวถึง ร้อยละ ๘๕ แต่รัฐบาลไทย ข้าราชการไทย รวมทั้งทหารและตำรวจ กลับปรากฏผลในทางตรงข้าม คือเพียงร้อยละ ๕ เท่านั้น^๓ สิ่งนี้แสดงถึงภาพลักษณ์ที่สวนทางกัน กล่าวคือ ทั้งๆ ที่สปป.ลาวจะไม่นิยมชมชอบภาครัฐของไทยก็ตาม แต่กลับชื่นชมสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นอันมาก แสดงว่าพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงสร้างความสัมพันธ์กับภาคประชาชนของลาว ย่อมได้ผลเป็นที่ยอมรับจากชาวลาว

และในบรรดาความช่วยเหลือที่พระราชทานให้แก่ชาวลาว เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจุบัน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มี ๒,๘๐๐ กว่าโครงการ* ซึ่งมักเข้าใจกันว่ามิได้อยู่แต่ในราชอาณาจักรเท่านั้น แท้จริงแล้ว ได้มีโครงการบางส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อมุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรของสปป.ลาวด้วย ได้แก่ โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ ซึ่งสืบเนื่องมาจากที่ ฯพณฯ นายโกสอน พมวิหาน ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อพ.ศ.๒๕๓๕ และได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาดูงานพัฒนาอุทยานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ต่อมา ฯพณฯ นายโกสอน ในนามของรัฐบาลแห่งสปป.ลาว ได้มีสาส์นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานความช่วยเหลือในการตั้งโครงการพัฒนาชนบทในสปป.ลาวขึ้น โดยมีพื้นที่ โครงการอยู่ทางทิศใต้ของกำแพงนครเวียงจันทน์ ครอบคลุมพื้นที่ ๓๒๕ ไร่ เมื่อเริ่มต้นโครงการประกอบด้วย ๕ หมู่บ้าน รวมทั้งหม่อมมีราษฎรประมาณ ๔,๘๑๑ คน^๔ โดยที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ ประการหนึ่งไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว และอีกโครงการหนึ่ง คือ โครงการส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗ ในแขวงเวียงจันทน์ ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้า ฯ ให้ก่อตั้งขึ้นหลังจากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวครั้งแรก เมื่อพ.ศ.๒๕๓๓ เพื่อช่วยเหลือเด็กนักเรียนกำพร้าที่ขาดแคลนที่พักและอาหาร

^๓ เจียน ชีระวิทย์. ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตาคนลาว. (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔) หน้า ๓๘.

* เช่น โครงการหุบกะพง จังหวัดเพชรบุรี ฟาร์มโคนมหนองโพ จังหวัดราชบุรี ศูนย์พัฒนาอุทยานจังหวัดสกลนคร โครงการห้วยห้อยไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ ฯลฯ

^๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. เปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว. (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๗) ภาคผนวก ง.

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดคำถามที่น่าสนใจขึ้นหลายประเด็น คือ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ สปป.ลาว ที่เปลี่ยนแปลงจากร้ายกลายเป็นดีในระยะเวลาอันสั้น สถาบันพระมหากษัตริย์มีอิทธิพลบทบาทร่วม ด้วยหรือไม่อย่างไร, ทำไมพระมหากษัตริย์ไทยจึงมีความใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับของคนลาว, อะไรที่ทำให้พระมหากษัตริย์ของไทยทรงมีพระราชกรณียกิจที่หลากหลาย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือน สปป.ลาว, และพระราชกรณียกิจเหล่านั้นที่ทรงกระทำเพื่อสานสัมพันธ์กับราษฎรลาวมีอะไรบ้าง ตลอดจนโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำรินใน สปป.ลาวมีความเป็นมาอย่างไร และให้ประโยชน์แก่ทั้งฝ่ายไทยกับ สปป.ลาว อย่างเป็นบ้าง เป็นต้น

โดยจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้ไทยและ สปป.ลาว มีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกันอย่างรวดเร็ว คือ พระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยที่ ทรงให้ความสำคัญกับ สปป.ลาว ด้วยการเสด็จพระราชดำเนินเยือนเพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรีถึง ๑๑ ครั้ง (เฉลี่ยปีละครั้ง) ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับชาวลาวทั้งในระดับของผู้นำรัฐและประชาชนไปพร้อมๆ กัน ยิ่งกว่านั้น พระมหากษัตริย์ที่พระราชทานความช่วยเหลือให้แก่ราษฎรชาวลาว เช่น โครงการอันเนื่อง มาจากพระราชดำรินต่างๆ ได้มีส่วนช่วยให้ชาวลาวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยไม่มีเงื่อนไขผูกมัดใดๆ และ ก่อให้เกิดศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการของไทย-ลาวขึ้นมาด้วย

ดังนั้น เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ในด้านที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทยกับ สปป.ลาว จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจทำการศึกษาเป็น อย่างมาก ทั้งนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่า ไทย-ลาวสองประเทศมีระบอบการปกครองแตกต่างกัน ขณะที่ไทย เป็นประชาธิปไตย ส่วน สปป.ลาว เป็นสังคมนิยม และทั้งสองเคยขัดแย้งกันมาก่อน ปัจจุบันกลับสามารถ เป็นมิตรกันอย่างราบรื่น แม้ว่าเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๓ ที่ผ่านมา ไทยและ สปป.ลาว จะเคยมีปัญหาต่อกันบ้าง จากกรณีผู้ก่อการร้ายที่ช่องเม็กวังเต่า มีผู้ก่อการบางส่วนเป็นคนสัญชาติไทย แต่ปัญหาเหล่านั้นก็มีอาจ สันคลอนความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวได้ และสถานการณ์ได้กลับเป็นปกติอีกครั้ง เมื่อสมเด็จพระเทพ- รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือน สปป.ลาว ในปีพ.ศ.๒๕๔๔

๑.๒ สำนวนวรรณกรรม

ในการศึกษาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ลาวที่ผ่านมา แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่ศึกษา เรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งหรืออุปสรรคในการดำเนินพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-ลาวในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งมัก เน้นถึงบทบาทของหน่วยงานต่างๆ และกระบวนการในการแก้ไขความขัดแย้งนั้นๆ เช่น เรื่อง บทบาท คณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-ลาว ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ของ ณีฎฐิรา กระแสร์สาร (พ.ศ.๒๕๔๔) ความสัมพันธ์ ไทย-ลาว : ศึกษาบทบาทผู้นำทางทหารของกองทัพไทยกับการพัฒนาความสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือ หลังกรณีพิพาทบ้านร่มเกล้าจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๑) ของ ชวนิตย์ กาญจนเตชะ (พ.ศ.๒๕๓๒)

ปัญหาข้อขัดแย้งไทย – ลาว ในช่วง ปีพ.ศ.๒๕๑๘–ปัจจุบัน ของวิรัช ร่วมพงษ์พัฒนา (พ.ศ.๒๕๓๑) เป็นต้น และกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่กล่าวถึงความเป็นมาทั่วไปในด้านการต่างประเทศของสปป.ลาว ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น เรื่อง ความสัมพันธ์ลาว-ไทย ศึกษาพัฒนาการของลาว จากปีค.ศ. ๑๙๗๕-๒๐๐๑ ของ พันเอก ชินวัฒน์ แม้นเดช (พ.ศ.๒๕๔๔)

ส่วนกลุ่มสุดท้าย เป็นศึกษาความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ว่าด้วยกลไกอย่างไรอย่างหนึ่งที่ถูกใช้ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว เช่น ความร่วมมือและการให้ความช่วยเหลือ ที่โดดเด่นคือเรื่อง การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการของไทยต่อลาว ของ นกตล ชาติประเสริฐ (พ.ศ.๒๕๔๐) ซึ่งใกล้เคียงกับหัวข้อที่กำลังศึกษานี้ แต่ผลงานของนกตล ฯ มีเนื้อหาสาระเน้นที่การศึกษาบทบาทของรัฐบาลไทย เป็นหลัก ในด้านการให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการศึกษาแก่สปป.ลาว ดังนั้นจึงปรากฏว่า ยังไม่พบผลงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว ที่มุ่งเน้นบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมาก่อน ซึ่งส่วนใหญ่มักได้รับการกล่าวถึงเป็นข้อมูลเสริมของวิทยานิพนธ์ฉบับอื่นๆ เท่านั้น การศึกษาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบรมวงศานุวงศ์ในสปป.ลาวนี้ จึงมีความเป็นต้นแบบพอสมควร

๑.๓ สมมุติฐานในการศึกษา

พระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ อันได้แก่ การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยม และพระราชทานความช่วยเหลือแก่สปป.ลาว ช่วยแก้ไขปัญหาคความหวาดระแวงต่อกัน และส่งเสริมมิตรภาพอันยั่งยืนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว

๑.๔ ทฤษฎีและกรอบความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

ไทยและสปป.ลาวเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกัน และต่างมีศักยภาพที่จะสามารถช่วยเหลือพัฒนาผลประโยชน์ต่อกันและกันได้ สปป.ลาวเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากประสบปัญหาสงครามกลางเมืองเป็นเวลานาน ทำให้สภาพทางเศรษฐกิจและความเจริญทางวัตถุของสปป.ลาวไม่พัฒนาไปเท่าที่ควร สปป.ลาวจึงต้องการพัฒนาประเทศด้วยการเปิดรับทุนและความช่วยเหลือจากต่างชาติ ซึ่งไทยเป็นประเทศที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสปป.ลาวได้ ขณะเดียวกัน ไทยก็ปรารถนาให้สปป.ลาวเป็นตลาดส่งออกสินค้า แหล่งลงทุน และแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของไทย

แต่ที่ผ่านมากลับปรากฏว่า ในหมู่ผู้นำของไทย-ลาวยังมีความเห็นว่าต่างฝ่ายต่างเป็นภัยคุกคามต่อกันอยู่ เพราะทั้งสองชาติต่างยึดถืออุดมการณ์ทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจที่ตรงข้ามกัน ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ทางด้านการเมือง ในรูปแบบรัฐต่อรัฐเพียงด้านเดียวกับเพื่อนบ้านที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจต่างกันเช่นนี้ เป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับอีกฝ่ายหนึ่งได้ ยิ่งกว่านั้น ไทย-ลาวยังมีปัญหาให้ไม่ไว้ใจกันหลายประการ เช่น ปัญหาจากเส้นแบ่งพรมแดน ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่

ต่อต้านรัฐบาลซึ่งหลบซ่อนอยู่บริเวณตะเข็บชายแดน หรือปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจจากประเทศที่มั่งคั่งกว่า การละเมิดข้อตกลงสัมปทาน เป็นต้น ดังนั้นจึงสมเหตุสมผลอย่างยิ่งที่ไทยและสปป.ลาว จะต้องพยายามดำเนินความสัมพันธ์ต่อกันโดยอาศัยความสัมพันธ์รูปแบบอื่นหรือกล่าวได้ว่า ต้องแสวงหาช่องทางในการดำเนินความสัมพันธ์อื่นๆ นอกเหนือไปจากรูปแบบความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ดำเนินการโดยภาครัฐเป็นหลัก เพื่อให้มิติทางความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ ลดความหวาดระแวงและมีสภาพความร่วมมือกันมากขึ้น แนวทางหนึ่งนั้น คือ การอาศัย “ความสัมพันธ์พิเศษ (special relationship)” ที่ไทย-ลาวมีต่อกัน

คำว่า ความสัมพันธ์พิเศษ หรือ special relationship เป็นศัพท์ทางรัฐศาสตร์ ที่ใช้เรียกความสัมพันธ์ระหว่าง สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ที่เป็นมิตรที่แน่นแฟ้นกันมาเป็นระยะเวลานาน เนื่องจากทั้งสองประเทศใช้ภาษาเดียวกัน มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน มีรูปแบบของระบบเศรษฐกิจและระบอบการปกครองแบบเดียวกัน สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรจึงมีระดับของมิตรภาพที่สูง รวมทั้งมีการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่ไปในแนวทางเดียวกัน^๕ ความสัมพันธ์ไทยและสปป.ลาวก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าว แต่ต่างกันที่สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรมีระบอบการปกครองและระบบเศรษฐกิจแบบเดียวกัน นโยบายที่ถูกกำหนดออกมาจึงไปในแนวทางเดียวกัน แต่ไทยกับสปป.ลาวมีระบอบการปกครองและระบบเศรษฐกิจแตกต่างกัน จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านการเมืองอยู่เนืองๆ กระนั้นทั้งสองประเทศก็สามารถเรียกได้ว่ามีความสัมพันธ์พิเศษกันอยู่ เพราะประชาชนไทยและลาวใช้ภาษา มีวัฒนธรรมประเพณี คล้ายคลึงกัน และใกล้ชิดกันอย่างยิ่งในแง่เครือญาติ หรือกล่าวได้ว่า ไทยและสปป.ลาวขัดแย้งกันทางการเมือง แต่กลับเป็นมิตรกันในด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า เนื่องจากรัฐบาลทั้งสองฝ่ายยึดถืออุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์พิเศษแต่เดิมจึงจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในหมู่ประชาชนที่ไปมาหาสู่กันเท่านั้น จึงจำเป็นต้องมีผู้ที่เป็กลางทางการเมือง และมีฐานะพิเศษเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป มาเป็นผู้นำความสัมพันธ์พิเศษนี้ไปใช้เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ให้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ผู้ที่เหมาะสมที่สุด คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย เพราะพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ และมีพระเกียรติคุณเป็นที่ยอมรับของนานาชาติรวมทั้งสปป.ลาว ยิ่งกว่านั้นสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยยังมีความสนิทสนมกับลาวในอดีตมาก่อนด้วย

ทั้งนี้ สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ทรงเข้ามามีบทบาทเมื่อไทย-ลาวเจรจาหยุดยิงกันหลังวิกฤตการณ์บ้านร่มเกล้า เมื่อพ.ศ.๒๕๓๑ แล้วปรากฏว่าความสัมพันธ์ไทยและสปป.ลาวฟื้นฟูขึ้นอย่าง

^๕ Graham Evans and Jeffrey Newnham. Penguin Dictionary of International Relations. (London : Penguin Books, 1998) 506-508 pp.

รวดเร็ว โดยมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสองชาติ คือ ในปีพ.ศ. ๒๕๓๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว เป็นครั้งแรก และในเดือนเมษายนปีถัดมา (พ.ศ.๒๕๓๔) นายพูน สีปะเสิด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศลาวได้เดินทางมาเข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของลาว ซึ่งแต่เดิมสปป.ลาวเคยมอบให้แก่เฉพาะผู้นำของสหภาพโซเวียต และเวียดนามเท่านั้น^๖ จากนั้น ในปีพ.ศ.๒๕๓๕ ฯพณฯ นายโกสอน พมวิหาน ก็ได้มาเยือนไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนในที่สุดได้มีการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว เกือบทุกปี และระหว่าง ไทย-ลาว ไม่ปรากฏปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงต่อกันอีกเลยจนปัจจุบัน

ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นเป็นอย่างดี ถึงการที่สปป.ลาวหันมามุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์พิเศษกับไทย ผ่านทางพระมหากษัตริย์ขององค์พระมหากษัตริย์ไทย และตัวอย่างหนึ่งเกี่ยวกับ จุดยืนของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสปป.ลาวในรูปแบบดังกล่าว คือ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคำปราศรัยของ ฯพณฯ นายโกสอน เมื่อพ.ศ.๒๕๓๕

ในงานพระราชทานเลี้ยงรับรอง ฯพณฯ นายโกสอน ฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสกระตุนเตือนประชาชนไทยและลาวตอนหนึ่งว่า ประเทศของเราอยู่ติดกัน ประชาชนทั้งสองชาติต่างนับถือพุทธศาสนา มีสถาบัน และวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงเรียกว่าเป็นพี่น้องกัน^๗ และโอกาสเดียวกันนี้ ฯพณฯ นายโกสอน ฯ ก็กล่าวถึง ความสัมพันธ์ไทยและสปป.ลาวว่า เมื่อเราได้ส่งเสริมจิตใจของความเป็นบ้านพี่เมืองน้อง ยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ว่าด้วยความยุติธรรม และหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ๕ ประการแล้ว ย่อมไม่มีความขัดแย้งระหว่างลาว-ไทยใดๆ ที่จะแก้ไขไม่ได้^๘

กระแสพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคำกล่าวของ ฯพณฯ นายโกสอน แสดงถึงการที่ทั้งสองประเทศยอมรับความสัมพันธ์พิเศษ และได้มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในลักษณะนี้หลายครั้ง ทั้งต่อหน้าพระพักตร์ และปรากฏในคำปราศรัยของผู้นำสปป.ลาวเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ ซึ่งสิ่งนี้ได้นำไปสู่กระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย ทรงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำความสัมพันธ์พิเศษระหว่างไทย-ลาว แสดงออกมาในรูปของพระราชกรณียกิจต่างๆ ที่ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับสปป.ลาว ทั้งในหมู่ผู้นำ

^๖ พันเอก ชินวัฒน์ แม้นเดช. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔๕.

^๗ สีดา สอนศรี บรรณาธิการ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพฯ : บริษัทเคสดีไทย, ๒๕๓๘) หน้า ๒๗๘.

^๘ ซ้ำเรื่องเดียวกัน.

และประชาชนลาวทั่วไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นการทรงเยี่ยมราษฎรลาวตามที่ต่างๆ หรือการพระราชทานความช่วยเหลือในหลายๆ ทางแก่สปป.ลาว ซึ่งส่วนหนึ่งได้กลายเป็นกระบวนการในพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาว ที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสปป.ลาว ที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่เปี่ยมไปด้วยความเอื้ออาทรและปรารถนาดีต่อกันอย่างจริงใจ

๑.๕ ขอบเขตในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้จะเป็นการศึกษาถึงพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่นๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว รวมทั้งความช่วยเหลือที่พระราชทานให้แก่สปป.ลาวในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะที่ผ่านทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๓๑ ถึง พ.ศ.๒๕๔๕ พร้อมกันนี้ จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์และบริบทของความสัมพันธ์ไทย-ลาวในแง่มุมต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานและภาพรวมควบคู่ไปกับเนื้อหาหลักดังกล่าว ทั้งนี้ จะไม่กล่าวลงลึกถึงรายละเอียดของสัมพันธ์ไทย-ลาว ที่ดำเนินการโดยภาครัฐหรือกลุ่มเอกชนไทยอื่นๆ รวมทั้งความช่วยเหลือต่างๆ ที่กลุ่มเหล่านั้นมอบให้กับสปป.ลาว แม้จะดำเนินงานในพื้นที่เดียวกันก็ตาม

๑.๖ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์โดยสรุปดังนี้

๑) เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่นๆ ในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับสปป.ลาว ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน

๒) วิเคราะห์ให้เห็นถึงคุณลักษณะของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ที่ทำให้ทรงสนิทสนมใกล้ชิดกับสปป.ลาว และพระราชกรณียกิจที่น่าสนใจ ซึ่งปรากฏแต่ในความสัมพันธ์ไทยกับสปป.ลาว เท่านั้น

๓) ศึกษาเหตุที่ทำให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสปป.ลาว ตลอดจนนำเสนอถึงคุณประโยชน์และความก้าวหน้า ของการดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสปป.ลาว ในฐานะความช่วยเหลือระหว่างประเทศอีกรูปแบบหนึ่งที่ไทยให้แก่สปป.ลาว

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ เน้นแหล่งข้อมูลที่ได้ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดของพระราชกรณียกิจต่างๆ ตลอดจนการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่ามีส่วนช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและสปป.ลาวอย่างไร ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) รวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นจาก สำนักราชเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมชลประทาน กระทรวงการต่างประเทศ และสื่อต่างๆ ฯลฯ เพื่อนำมาวิเคราะห์

๒) วิจัยข้อมูลดังกล่าวในเชิงพรรณนา เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติประโยชน์ของพระราชกรณียกิจที่นำมาซึ่งมิตรภาพของไทยกับสปป.ลาว และคุณสมบัติของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสปป.ลาว

สำหรับข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษา ประกอบไปด้วยข้อมูล ๒ ประเภท ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ อันได้แก่

๑) เอกสารข้อมูลขั้นต้น (primary sources) เช่น พระราชดำรัส คำถวายพระราชสดุดี สุนทรพจน์ หรือแถลงการณ์ของผู้นำประเทศ ข้อมูลเอกสารทางราชการและเอกสารทางวิชาการ ตลอดจนสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ

๒) เอกสารข้อมูลขั้นรอง (secondary sources) เช่น บทความที่ปรากฏตามสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร รวมทั้งผลงานทางวิชาการและงานวิจัยอื่นๆ

๑.๘ วิธีการที่จะใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสปป.ลาว จะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) และจะนำเสนอด้วยการวิเคราะห์แบบพรรณนา (descriptive analysis)

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

การศึกษาเรื่องพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ในสปป.ลาว จะให้ประโยชน์ดังนี้ คือ

๑) การได้รับทราบพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ในสปป.ลาว

๒) การได้รับทราบถึงความผูกพันที่สถาบันพระมหากษัตริย์มีต่อสปป.ลาว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๓) การได้รับทราบถึงการดำเนินความสัมพันธ์ไทย-ลาวในเชิงสร้างสรรค์ และไร้ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย

๔) การได้รับทราบถึงความช่วยเหลือที่ไทยให้แก่สปป.ลาวอีกรูปแบบหนึ่ง คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสปป.ลาว

๕) นำประเด็นต่างๆ ที่ได้รับจากการศึกษา ไปประยุกต์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์กับสปป.ลาวให้รุดหน้ายิ่งขึ้น และอาจเป็นแนวทางให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศอื่นๆ ในลักษณะคล้ายคลึงกัน

๑.๑๐ วิธีการนำเสนอ

ในการศึกษาเรื่องพระราชกรณียกิจในสปป.ลาวจะมีการนำเสนอแบ่งออกเป็น ๕ บท ดังนี้

บทที่ ๑ เป็นบทนำที่ระบุถึง ประเด็น ความสำคัญ และความน่าสนใจของปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษา ขอบเขตในการศึกษา สมมติฐาน กรอบความคิดในการวิเคราะห์ วิธีการศึกษาและเก็บข้อมูล การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประโยชน์ที่ได้รับ และการนำเสนอวิทยานิพนธ์

บทที่ ๒ เป็นการพรรณนาและวิเคราะห์ถึงพื้นฐานความสัมพันธ์พิเศษที่ไทยกับสปป.ลาว มีต่อกัน ปัญหาความสัมพันธ์ไทย-ลาวในอดีต และนำเสนอประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่เกี่ยวข้องกับลาว

บทที่ ๓ บรรยายถึงพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่นๆ ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว เพื่อส่งเสริมมิตรภาพไทยและลาว พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะที่ทำให้พระมหากษัตริย์ไทยทรงใกล้ชิดกับชาวลาว และความน่าสนใจของพระราชกรณียกิจต่างๆ ที่สร้างคุณประโยชน์ต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาว

บทที่ ๔ อธิบายการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสปป.ลาว ที่เป็นทั้งความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ไทยให้แก่สปป.ลาว และความร่วมมืออย่างหนึ่งระหว่างรัฐบาลของทั้งสองฝ่าย

บทที่ ๕ เป็นการสรุปและวิเคราะห์ประเด็นสำคัญๆ ที่ได้จากการศึกษาในบทต่างๆ ข้างต้น